

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH
(SZTAB GENERALNY)

T A J N E

Oddział II.
№ 13428 /II. Inf/II/d/3

831855
Warszawa, dn. 28.XI. 1921 r.

DO

GENERALNEJ ADJUTANTURY NACZELNEGO WODZA

W W a r s z a w i e.

W załączeniu przesyłam do wiadomości odpis raportu Attache Wojsk.P.P.w Bukareszcie z 12/XI.1921.L.995/1921.

1 załącznik:

Szef Oddz.II.Szt.Gen:

Ppłk.p.d.Szt.Gen.

PROSODSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Z. G. S. G. Nr. 2743. 5000. 3.IX.21.

ADJUTANTURA GENERALNA	
NACZELNEGO WODZA	
L. G. 831855	
Wpłynęło dn. 30.XI	1921 roku
Wyszło dn. -	1921 roku
Załączników -	

328

995/21. d.c.

Ioanovici (b.Attaché Wojskowego w Pradze) i majora Gh.Rozina z Ministerjum Wojny, przyjmującego udział w pracach konwencji. /
SYTUACJA WOJSKOWA BOLSZEWICKA: W tut. Sztabie Generalnym nie posiadają żadnych informacji, zasługujących na szczególną uwagę. Odniosłem wrażenie, że obecnie wogóle mało się tem interesują. W załączeniu przesyłam biuletyn informacyjny tut.Sztabu Gen. z uwzględnieniem wiadomości do dnia 7/XI.-21. Załączona przy tym biuletynie mapa dyslokacji bolszewickiej daje wymowny pogląd na tutejszy wywiad, gdyż nie zostały nawet usunięte na niej rozwiązane już dywizje i brygady, pomimo, iż poprzednio dałem im dokładny spis takowych. (załącznik Nr.2.).-

W załączeniu przesyłam dosłowny tekst znanej noty Take-Ionescu do Cieszerina z dn.19./10. (załącznik Nr.3). Nota ta była szeroko komentowana w tutejszych gazetach, lecz treść jej nikomu nie była znana. Wydaje mi się, że oryginalny jej tekst odznacza się brakiem godności. Tekst został przejęty na jednej ze stacji w Konstantynopolu.

Roy < Rząd rumuński ukrywa przed prasą i ogółem rezultaty pertraktacji Filalittiego w Warszawie i stara się utrzymać opinię publiczną w mniemaniu, że pertraktacje te są tylko chwilowo odroczone. >

POWSTANIE I SPRAWY UKRAIŃSKIE: Ani tut. Sztab Generalny, ani też tut. Misja ukraińska nie posiadają żadnych konkretnych danych. Generał Hulaj-Hulenko przeszedł na Ukrainę przed 2 tygodniami z grupką nie przewyższającą 300-400 ludzi i ślad po nim chwilowo zaginął. Ma on operować w rejonie Bałty w łączności z północną grupą Tiutiunika. Ukraińcy oczekują w najbliższych dniach kurjera od Hulaja. Nad Dniestrem - spokój. Rzekomo powstanie rozpoczęło się w rejonie niemieckich kolonji, jednak zostało stłumione. Według słów tut. ukraińców operacje ich mają się rozwinąć w kierunku południowym, opierając się o Dniepr. Najbliższym celem operacji na południu jest zajęcie Odessy, pozostawiając kierunek kijowski na dalszy plan. < tut. misja ukr. ^{W Bukarescie} uskarża się, że sztab Generalny rumuński nie udziela im żadnej konkretnej pomocy, z

995/21. d.c.

rynni'skie twierdzą, że ukraińcy

W drugiej zaś strony wyższe czynniki wojskowe w tut. sztabie są rozczarowane z powodu postępowania tut. ukraińców (misji), którzy, według ich zdania, nadużywają gościnności, prowadząc na Buko-
winie tajną propagandę wszechukraińską. Gen. Delvig powrócił z Paryża, według zapewnień tut. czynników wojskowych francuskich, (starania jego w Paryżu nie zostały uwieńczone żadnym rezultatem.
Machno został przewieziony do Bukaresztu i umieszczony w jednym z tut. szpitali.

Pomimo dementi z naszej strony, tut. czynniki wojskowe są przekonane, że rząd polski popiera ukraińców, mówiono mi nawet, że na pograniczu w rejonie Husiatyna wydano ukraińcom 7 tysięcy karabinów. -

II.

SPRAWA HABSBURGA: Pierwsze wiadomości o zamachu Habsburga zaczęły napływać do Bukaresztu 22./X. W ciągu 48 godzin w Sztabie Generalnym nie wiadano o sytuacji i dopiero 24./X. zaczęto przygotowywać pierwsze rozporządzenia. *Od pierwszej chwili*
dnik Take Ionescu był zdania, że sprawę da się załatwić na drodze dyplomatycznej, zajmując stanowisko, że mobilizacja w Czechach i w Jugo-Sławii stanowi chwilowo dostateczną groźbę dla rządu węgierskiego. Chęć wyzyskania sytuacji przez Czechy i serbów spotkała się, jak wiadomo, z opozycją Wielkiej Ententy. Można śmiało powiedzieć, że umiarkowane stanowisko Rumunii w sprawie mandatu Małej Ententy i likwidacji zamachu odegrało dominującą rolę w stosunkach Małej i Wielkiej Ententy. *Moja, jaką odegrał w danym wypadku Take Ionescu, jako pośrednik i niejako mediator apetytów czechów i serbów, jest nowym sukcesem dla niego, dowodzącym jego zmysłu politycznego i dobrego orjentowania się w sytuacji.* Przez swój wpływ uratował on Małą Entente od kompromitacji, zmuszając poniekąd swych aliantów do umiarkowania i poddania się woli Rady Ambasadorów, usuwając przez tę konieczność Wielkiej Ententy zajęcia stanowiska obronnego Węgier. Przewaga, jaką zyskał Take Ionescu nad Benes'em w tej sprawie nasuwa myśl, że od tej

995/21.

chwili Benes będzie zmuszony odstąpić swe kierownicze stanowisko w Małej Entencie Take Ionescu, o ile, oczywiście, ten ostatni utrzyma się nadal na swym stanowisku w rządzie.

W chwili pisania niniejszego raportu nie jest jeszcze ustalone, kto ze strony Rumunii będzie delegowany do komisji W. Entente'y, mającej przeprowadzić rozbrojenie Węgier.

Pomimo, iż ~~mobilizacja~~ mobilizacja w Rumunii nie była ogłoszona, jednak Take Ionescu w swoim oficjalnym komunikacie w sprawie Karola podaje, że przeprowadzono częściową mobilizację, co ~~jednak~~ nie odpowiada rzeczywistości. Sądzę, że powodem tej deklaracji jest zaimanifestowanie przed światem jedności z pozostałymi państwami Małej Ententy i jednocześnie zabezpieczenie się na wypadek zapłaty odszkodowań za poniesione koszty mobilizacyjne.

Jak już podawałem telegraficznie, bezpośrednie zarządzenia władz rumuńskich były następujące: wstrzymanie ruchu towarowego na kolejach, stan pogotowia w pogranicznych dywizjach, i przygotowanie częściowej mobilizacji VI. i VII. korpusów (2 roczniki), celem zasilenia stanów liczebnych dywizji, wchodzących w skład tych korpusów, 2-eh dywizji vanatorów i wojsk strzelców górskich. Z powodów politycznych i sytuacji na wschodniej granicy państwa, mobilizacja w starej Rumunii, narazie, nie była przewidziana. Przygotowane rozkazy mobilizacyjne dla VI. i VII. korpusów nie były ogłoszone. Ponadto zostały dokonane lokalne przegrupowania na pograniczu, jak wskazane wyżej, następnie przerzucono I. i III. brygady I. dyw. kaw., przyczem przegrupowania te nie są jeszcze nawet zakończone. Wreszcie, celem utrzymania porządku i zapobieżenia ewentualnym ekscesom w Siedmiogrodzie, z rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych, przerzucono oddział służby bezpieczeństwa publicznego (Brigada Sigurancy) z Ploesti do Transylwanji. Ludność węgierska w Transylwanji zachowała spokój i żadne ekscesy sygnalizowane nie były.

W dobrze poinformowanych kręgach twierdzą, że wojskowe władze rumuńskie były zdecydowane, w razie zbrojnego konfliktu, przerzucić jedną brygadę.

995/21. d.c.

ciś jedną brygadę piechoty przez Czechy do Burgenlandu.

Podróż ex-króla Karola kolejną przez Rumunię odbyła się bez żadnych przeszkód. Na granicy rumuńskiej władze angielskie nie chciały dopuścić władz rumuńskich do konwojowania pociągu, dopiero po dłuższych pertraktacjach Anglicy ustąpili. Rząd rumuński wydał rozporządzenia, by konwojujące władze rumuńskie zachowywały się z pełnym szacunkiem wobec deportowanych i, by zapewniły przejazd przez terytorjum rumuńskie w możliwie najlepszych warunkach. Prócz policji angielskiej, ze strony rumuńskiej konwojowali: przedstawiciel dworu, przedstawiciel rządu, prefekt policji m. Bukaresztu gen. Nicolescu i Szef Sigurancy Generalnej. W Gałacu spotkały ex-króla władze lokalne i Dowódca 3. korpusu Gen. Różyński. Z Gałacu do Suliny ex-król odbył podróż na statku "Principesa Maria" pod flagą rumuńską. Natychmiast po przybyciu do Suliny przyjął go na swój pokład krążownik angielski "Cardiff". Według słów jednego z tut. dziennikarzy, obecnego w Gałacu podczas przejazdu pary ex-królewskiej, zachowanie się policji i konwoju angielskiego wobec deportowanych było nader brutalne, co wywołało tu ujemne wrażenie. -

SYTUACJA POLITYCZNA:

Cały szereg błędów obecnego rządu, zbyt teoretyczne przeprowadzenie reformy agrarnej, ustawa podatkowa Tituleski, pożyczka w Szwajcarii, oddanie monopolu eksportu cerealii w ręce bloku banków, starających się obniżyć wartość leja na rynkach zbytu swych towarów (przed paru dniami lej w Paryżu spadł do 5 fr. za sto lej, obecnie kurs się trochę poprawił), głośna ubiegłego lata sprawa Reshicy, wreszcie ostra walka partji opozycyjnych ku szkodzie gospodarki państwowej, rozrzutność poszczególnych ministerstw, brak jednolitości w zapatrywaniach w łonie samego rządu i cały szereg postronnych czynników mniejszej wagi, doprowadziły do krytycznej sytuacji finansowej i ekonomicznej kraju, tak, iż można przypuszczać, że obecny kryzys rządu jest nieunikniony. Toteż kwestia polityczne zajęte są obecnie dyskusjami, dotyczącami cha-

995/21. d.o.

Rum

rakteru przyszłego rządu. Koła liberalne i prasa oficjalna Bratianu twierdzą, że tylko liberali powinni być sukcesorami rządu Avereski, z drugiej zaś strony jest wątpliwem, by liberali zdecydowali się obecnie - w chwili krytycznej - przejąć rząd. ^{kampania} ~~Prowadzo-~~ na od dłuższego czasu ~~kampania~~ przez liberałów doszła do punktu kulminacyjnego; po całej Rumunii liberali organizują publiczne zebrania, przygotowując się do nowych wyborów i starając się przeciągnąć na swoją stronę ludzi na najpoważniejszych stanowiskach udało im się nawet wywołać secesję w łonie rządu, doprowadzając do chwilowej dymisji Ministra Rolnictwa Garoflida, którego dymisji Averescu jednak nie przyjął. W ostatnich dniach partja liberalna kupiła 2 najpoważniejsze dzienniki rządowe "Adeverul" i "Diminiatza". Kupno odbyło się na imię niejakiego Rosenthala, który zapłacił 25 milionów lej. Rząd pragnąłby anulować to kupno i w tym kierunku poszczególni członkowie rządu robili usilne starania. Jest rzeczą oczywistą, że pierwszym żądaniem liberałów będzie rozpuszczenie obecnego parlamentu i naznaczenie nowych wyborów pod ich kierunkiem i wpływem. ^{była} ~~W celu~~ była wywierana przez Bratianu silna presja na króla, który do tej pory nie zdecydował się na ten krok i bardzo wątpliwe by to uczynił. Niepewna sytuacja w Transylwanji i stan wyjątkowy na Besarabji byłyby wielką przeszkodą dla rozpisania nowych wyborów. Liberali próbowali dojść do porozumienia z partją transylwańską, ofiarując im 3 portfele, ~~sk~~ jednak, wobec wygórowanych żądań leaderów transylwańskich Maniu i Vajdy-Voievody, długo trwające pertraktacje nie doprowadziły do pozytywnych wyników. Również poczynione były starania zbliżenia się do Marghilomana, lecz bez wyniku. Pomimo tego, w kołach liberalnych twierdzą, że obecny rząd nie doczeka się otwarcia parlamentu i że stworzenie gabinetu koncentracyjnego jest rzeczą przesądzoną. Marghiloman w swojej świetnej mowie, wygłoszonej na zebraniu partji w Jassach zaznaczył łączność swą z ceranistami, jest rzeczą więc bardzo możliwą, że opozycja, która przed letnimi ferjami opuściła

995/21. d.o.

parlament, obecnie powróci i tworząc blok z Marghilomanem dojdzie do porozumienia z ludowcami i po otwarciu sesji parlamentarnych, co ma nastąpić 28.b.m. (o ile Averescu nie zmieni terminu) wyko-
ni nowy rząd z Mihalache'em na czele. Przy tej konstelacji, rząd
ten byłby bezwzględnie oparty na większości, poparty przez cera-
nistów Besarabekich i transylwańczyków. Należy przypuszczać, że
w rządzie tym Marghiloman zająłby wybitne stanowisko, możliwe
nawet prezesa gabinetu. Inne koła polityczne znajdują jednak
inne jeszcze wyjście, sądząc, że ^{istnieje przypuszczenie, że} Król załegna obecny kryzys przez
stworzenie rządu koncentracyjnego, wychodząc z założenia, że obecny
kryzys finansowy i ekonomiczny może być tylko usunięty przez
wspólny wysiłek wszystkich ugrupowań politycznych. Z tego też po-
wodu odbywają się obecnie u Króla narady ze wszystkimi kierowni-
kami poszczególnych ugrupowań. Obecni członkowie rządu niemien-
^{dytym} okiem spoglądają na ~~iniciatywę~~ inicjatywę Króla. Pomimo, iż poszcze-
gólni ministrowie sami mówią o blizkim upadku gabinetu i zupełnie
ich ta alternatywa nie przeraża, gdyż zdążyli już dostatecznie
zabezpieczyć swe kieszenie, jednak Averescu oświadcza, że jego
partja nie skoży władzy tak prędko, jak się ogłowski wydaje. Ave-
rescu sądzi, że jeżeli kryzys nie nastąpi przed otwarciem parla-
mentu, to sytuacja rządu może się jeszcze poprawić przez nawiąza-
nie dobrych stosunków z opozycją (ceranistami). Rzekomo ceraniści
transylwańscy poczynili kroki celem zbliżenia się do avereskańców
i zaprzestania "strejku". W takim wypadku mógłby powstać rozłam
w łonie ceranistów, o ile nie potrafią oni przyciągnąć do siebie
ceranistów regatu. Co się tyczy ceranistów Besarabekich, to trudno
przepowiedzieć jakie zajmą oni wobec rządu stanowisko i dlatego
też, tak strona rządowa nie może liczyć na ich poparcie, jak
również liberali nie wiedzą, czy mogą liczyć na dalszy ich "strejk".
Przy kombinacji ceraniści - konserwatorzy, Marghilomanowi bardzo
zaszkodziło bankructwo banku Natiunei, ogłoszone przed paru dnia-
mi, w którym członkowie partji Marghilomana przyjmowali wybitny
udział.

995/21. d.o.

O ile władza przeszłaby do liberałów, co jest rzeczą mało prawdopodobną, lub do koalicji Bratianu - Maniu, to teka ministra wojny mogłaby przypaść gen. Vaitoianu, jednak z powodów taktycznych, (opinja jego jako człowieka zbyt srogiego) objęcie tej teki nastąpiłoby tylko z czasem, chwilowo możliwe byłoby pozostawienie na stanowisku generała Rascanu, jako człowieka stojącego po za partjami, a wysuniętego na to stanowisko przez Avereskę tylko dzięki braku odpowiedniego kandydata wśród avereskańców i walki o to stanowisko.

Ostra krytyka rządu, wystąpienia prasy, deputacja banków u Króla, przedstawiająca krytyczne położenie kraju, zebrania i rezolucje izb handlowych ^{handlowych} ~~deprecjacja~~ leja i jego emigracja za granicę z powodu nałożonego podatku na kapitał, zmusiły ostatnio rząd do przedsięwzięcia natychmiastowych środków zaradczych. Jak ostatnio gazety podają ~~Rada Ministrów~~ ^{Rada Ministrów} zawiesiła zastosowanie podatku od kapitału, osoby dobrze poinformowane przewidują zniesienie go wogóle. Następnie Averescu zaprosił przedstawicieli Banca Nationala dla przyjęcia udziału w opracowaniu nowego systemu eksportowego, który nota bene już czwarty raz jest zmieniany przez obecny rząd. Wreszcie 7./XI. ^{Minister Finansów Titulescu} wyjechał z polecenia Rady Ministrów z szerokimi pełnomocnictwami do Paryża dla pertraktacji z Rządem Francuskim, mających na celu wstrzymanie ~~zniżki leja i stabilizowanie jego wartości~~ Trudno przewidzieć z jakim rezultatem powróci z Paryża Titulescu, o ile jednak uda mu się dobrze wywiązać z zadania i szybko poprawić obecną sytuację finansową, to misja jego może mieć decydujące znaczenie w stosunku do utrzymania się obecnego gabinetu. 27./XI. Titulescu ma być z powrotem. Można powiedzieć, że misja jego jest rzeczywistą deską ratunku dla obecnego rządu, który, w razie wygranej, będzie mieć jeszcze dość duże szanse dalszego utrzymania się przy władzy.

URODZINY KS. MICHAŁA: 25./X. księżniczka Helena, żona Następcy Tronu Ks. Karola wydała na świat syna. Jak wiadomo, Ks. Karol ożenił się ~~z księżniczką~~.

995/21. d.c.

się pierwotnie w 1917 r. pod przybranym nazwiskiem Karola Ferdynandowicza w Odesie z rumunką Lambriną. Małżeństwo to, pod wpływem Królowej i prof. Iorgi zostało anulowane, a Następcą Tronu wysłany do Japonii. Z małżeństwa tego urodził się syn Mircea, którego matka uważa za legalnego syna Następcy Tronu. Opinia publiczna poddaje do dziś dnia ostrej krytyce postępowanie ks. Karola i podtrzymuje twierdzenie pani Lambrino. Sfery pałacowe i rządowe doznają znacznej ulgi, gdy obecnie księżniczka Helena porodziła syna, gdyż przez to samo upadają wszelkie ewentualne pretensje syna z pierwszego małżeństwa, względnie jego matki. -

AKCJA WYWROTOWA W RUMUNJI: przed paru dniami ^{władze rumuńskie wy-} kryły w Bukareszcie poważną i liczną organizację komunistyczną. Aresztowano narazie kilkanaście osób, przeważnie Żydów. W liczbie aresztowanych znajdują się sprawcy ^{głównego} zamachu w Senacie, dokonanego w grudniu r.z. Według przechwyconych dokumentów, organizacja ta działała w ścisłym porozumieniu z Odesą. Znalezione również znaczną ilość broni, granatów i materiału wybuchowego. Organizacja miała na celu przeprowadzenia całego szeregu zamachów terrorystycznych w różnych instytucjach państwowych. -

PROPAGANDA NA ^{w Besarabji} BESARABJI: ciągłe zamachy terrorystyczne, rabunki, niepokój na pograniczu ^{surowy system rządów wojskowych,} doprowadzają ludność Besarabji do stanu rozdrażnienia i stale powiększają nienawiść do rumunów. Agitacja bolszewicki znajduje więc co raz podatniejszy grunt i szerzy się stale, przy czem nie małą pomocą są uchodźcy, których, według oficjalnych danych, zebrało się już w Besarabji z górą 260 tysięcy. Dzięki korupcji władz lokalnych, które za 100-200 lej rozdawały wszystkim, kto tylko zapłacił, paszporty rumuńskie, dziś trudno odróżnić stałego mieszkańca od napływowego elementu. By pokoić kres tym nadużyciom, mogącym doprowadzić do rzeczywistej katastrofy wewnętrznej w Besarabji, władze wojskowe wydały rozkaz unieważniającej od dnia 1. grudnia r.b. wszystkie paszporty wydane przez władze cywilne w

995/21. d.o.

Besarabji. Na otrzymanie legitymacji osobistej będą mieć tylko²
prawo stali mieszkańcy Besarabji. Zostało również wydane rozpo-
rządzenie wzbraniające Ukraińcom przebywania na terenie Besarabji.

Władze wojskowe obawiają się chwili zamrożenia Dniestru, są-
dząc, że wówczas fala uchodźców, a z nimi i agitatorów zwiększy się,
bez możliwości ich zatrzymania. Wogóle horoskopy wyższych władz
wojskowych co do Besarabji są co raz więcej pesymistyczne, gdyż
zdają sobie oni jasno sprawę z obecnego stanu rzeczy i swej bez-
silności, wobec nadużyć i korupcji, tak cywilnych funkcjonariuszy
na pograniczu, jak również żandarmerji i straży pogranicznej. -

Prawdopodobnie por. Czechowicz, oficer łącznikowy w Kiszyniowie
będzie w stanie lepiej przedstawić obecną na Besarabji sytuację,
podając szczegóły, których tutaj mieć nie mogę. Od dłuższego cza-
su (przeszło 2 mies.) nie miałem żadnych wiadomości od por. Czecho-
wicza, byłoby jednak bardzo pożądaną, gdyby odpisy jego raportów
były, zresztą jak się to praktykowało dawniej, przesyłane tut.
placówce, gdyż dawałyby one ogólny pogląd i nieraz mogłyby skie-
rować tutajszą uwagę na cały szereg spraw, które w ogólnej masie
gubią się lub zdala wydają się mniej cenne. Proszę o wydanie por.
Czechowiczowi odpowiednich rozporządzeń. -

KOLEJNICTWO RUMUŃSKIE: w ostatnich czasach, dzięki sprowadzeniu
znacznej ilości parowozów z Niemiec, uległo znacznemu polepszeniu.
W załączeniu przesyłam program odbudowy i uzupełnienia sieci
kolei żel. rumuńskich w ciągu najbliższych 10 lat. (załącznik Nr. 4).
Według tego projektu z wiosną 1922 r. ma być rozpoczęta budowa
następujących linii kolejowych: w Besarabji: Chocim-Soroki-Orhei-
Izmaik. W siedmiogrodzie: Petrovani-T. Jiu-Brassow i Marmarosz-Si-
get - Baia-Mare. W starej Rumunii: T. Neamt-Pascani-Dorna-Vatra.
Budowy te mają być zakończone jeszcze w 1922 roku. -

Z robót szosowych, mają być w 1922 r. wybudowane nowe szosy:

- 1) Bendery-Kiszyniów-Jassy. 2) Reni-Bołgrad-Ackerman i 3) Buceval-
Bołgrad-Izmaik. -

w z.

Porucznik.

